

ÉRTEKEZÉSEK
A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYTITKÁR.

VI. KÖTET. VI. SZÁM. 1876.

EMLEKBESZÉD
MÁTRAY GÁBOR

L. TAG FELETT.

BARTALUS ISTVÁN

L. TAGTÓL.

— Árs 10 kr. —

BUDAPEST, 1877.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIAD-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

É R T E K E Z É S E K

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL

Első kötet. 1867—1869.

- I. Szám. Solon adótörvényéről. Télfy Ivántól. 1867. 14 l. Ára 10 kr.
 II. Szám. Adalékok az attikai törvönnyhöz. Télfy Ivántól. 1868. 16 l. 10 kr.
 III. Szám. A legújabb magyar Szentírásról. Tárkányi J. Bélától. 1868. 30 l. 20 kr.
 IV. Szám. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. Szász Károlytól. 1868. 20 l. 10 kr.
 V. Szám. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása Toldy Ferencztől. 1868. 15 l. 10 kr.
 VI. Szám. A keleti török nyelvről. Vámbéry Armintól. 1868. 18 l. 10 kr.
 VII. Szám. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. Imre Sándortól. 1869. 98 l. 30 kr.
 VIII. Szám. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. Bartalus Istvántól. Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr.
 IX. Szám. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak eddig ismeretlen színdarabjai 1550—59.—2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. — 3. Baldi Magyar-Olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). Toldy Ferencztől. 1869. 176 l. 60 kr.
 X. Szám. A magyar bővített mondat. Brassai Sámuelről. 1870. 46 l. 20 kr.
 XI. Szám. Jelentés a felső-austriai kolostoroknak Magyarországot illető kézirat- és nyomtatványairól. Bartalus Istvántól. 1870. 43 l. 20 kr.

Második kötet. 1869—1872.

- I. Szám. A Konstantinápolyból legújabbban érkezett négy Corvin-codexről. Mátray Gábor l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr.
 II. Szám. A tragikái felfogásról. Székfoglaló. Szász Károly r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr.
 III. Szám. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. Joannovics Gy. l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr.
 IV. Szám. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. Finaly Herik l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr.
 V. Szám. Solomos Dénes költeményei és a létszigeti görög népnyelv. Télfy Iván lev. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr.
 VI. Szám. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. Zichy Antal l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr.
 VII. Szám. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytan névtár XVII. és XVIII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Besenyei előtt). Toldy Ferencz r. tagtól. 1871. 124 l. Ára 40 kr.
 VIII. Szám. A sémi magánhangzókrol és megjelölésük módjairól. Gr. Kun Géza lev. tagtól. 1872. 59 l. Ára 20 kr.
 IX. Szám. Magyar szófejtetések. Szilády Áron l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr.
 X. Szám. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. Szénássy Sándor l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr.
 XI. Szám. A defterekről. Szilády Áron lev. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr.
 XII. Szám. Emlékbeszéd Árvay Gergely felett. Szvorényi József lev. tagtól. 1872. 13 l. 10 kr.

Harmadik kötet. 1872—1873.

- I. Szám. Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázóit után. Brassai Sámuel r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr.

EMLEKBESZÉD
MÁTRAY GÁBOR

L. TAG FELETT.

BARTALUS ISTVÁN
L. TAGTÓL.

BUDAPEST, 1877.

A M. TUD. AKADEMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)

Budapest, 1877. Nyomatott az A t h e n a e u m r. társ. nyomdájában.

EMLEKBESZÉD M Á T R A Y G Á B O R

lev. tag felett.

BARTALUS ISTVÁN

lev. tagtól.

(Olvasatott a M. T. Akadémia 1877. márcz. 27-én tartott ülésében).

I.

1875. jul. 17. Mátray Gábor bevégezte évek hosszú sorával megáldott munkás életét; átköltözött barátai és pályatársaihoz, kik egykor szeretettel, hazafias erélylyel művelvén nemzetiségünket, korszakszerűleg bebizonyították annak életrevalóságát; átköltözött ama friss hantok közé, melyek lakóihoz egy pár év előtt itt az örök mozgalom terén mindnyájunkat a tisztelet rokonszenve, ügyszeretet, vagy éppen személyes barátság kötött.

A tisztelt gyűlés soraiban nem lehet nagy azok száma, kik Mátrayt utolsó évtizede alatt ne ismerték volna. Csendes, de szakadatlan tevékenységében, melynek órái, napjai és hónapjai alig különböztek egymástól, olyan volt ő, mint a messze távolból jött folyó, mely lassan, nyugodtan halad az örök tenger torkolata felé. Én Mátrayt csak e korszakában ismertem; de a nemzeti muzeum tudományos csendében a halhatlanok és halottak laistromában elmerült könyvtárnok Mátraytól kétségkívül egészen különböznie kellett a fiatal Mátraynak, ki — mint zenetörténelmi dolgozatai közt maga fölemlíti — egykor az aradi puszták Orpheusaként szerepelt; különböznie kellett annak a Mátraynak, ki nemzeti művésztünk hajnalán zeneműveket költött, serenádokat és novellákat írt; ki legelső szépirodalmi lapunkat, a *Regélőt* és *Honművészt* alapította; különböznie kellett annak a Mátray-

nak, ki a harminczas évek alatt keletkezett nemzeti színház zeneügyei élén állott, ki ugyanekkor fő szerepet vitt egy énekiskola alapításában, melynek a mai budapesti nemzeti zenede köszöni lételet, melynek nemzeti szelleme csak is észélyes vezetésének tulajdonítható.

Mennyire különbözött a nemzeti muzeum könyvtárnoka a régi Mátraytól, láthatjuk abból is, hogy az akadémiai levéltár számára egy 1841. aug. 10. kelt kéziratában maga Mátray átadta életrajzi adatait, mint a ki már nem messze áll élete végéhez, vagy mint a ki előre látja, hogy a mosolygó, regényes vidékektől örök búcsút kell vennie; mert az, a mi még hátra van, a reflexiók hideg égálja, hol többször találkozuunk ellenfeleinkkel mint hitrokonainkkal, melynek sötét aknáiban a tudós, a költő és művész magára hagyatva, kalauz nélkül szokta keresni a bölcsesség nemes érczét.

A negyvenes éveken innen élt Mátray azonban bármennyire szakított is multjával, de egyben ugyanazon Mátray maradt: nyilvános működésének első perczétől az utolsóig, a harminczas és hatvanas évek folytán legfőbb törekvése volt, nemzetiségünknek, nem mondom büszkeségére, hanem hasznára élni.

Tek. Akadémia! miután a mult idők visszahozására, s a megboldogult években és tettekben gazdag élete festésére csak a kegyelet szavaival rendelkezem, egy gyenge szónoklat helyett ékesebben fognak beszélni a száraz tények.

II.

A főnebbi önéletirati adatok szerint Mátray 1797. nov. 23. született Nagy-Kátán, hol atyja — Rothkrepf József — néptanító volt. Miután a családfő 1804. a pesti — valószínűleg akkor még csak egyetlen — *magyar népiskolába* hozatott, a fővárosban töltötte gyermek- és fiatal éveit, itt végezvén elemi, középiskolai, s egyetemi tanulmányait. Ekkor a napjainkban is még uralkodó magyar szokás szerint jogi pályára kellett volna lépnie, s 1817-ben a királyi táblán le is tette a jegyzői esküt; de részint hajlamai, részint a körülmények más irányba terelték. Hogy a szülői háznak terhére ne legyen, saját szükségait már iskolai évei alatt is mint tanító magán leczkék adásával fedezte; a tanítóból majd nevelő lett,

s e pályán főkép Széchényi Lajos gróf családi körében 13 évig foglalkozott. A nevelői pálya nem ellenkezett irodalmi s zenészi hajlamaival, melyeknek már gyermek korában szép jeleit adta. Ezért a költői szép írást fogékony ifjat elragadták egyfelől az öntudatra ébredt nemzet irodalmi mozgalmai; másfelől a grófi családdal Bécsben töltött évei a zeneművészek sorába iktatták.

Igy szakított a jogi pályával; s mert az irodalomtól ép úgy nem tudott megválni, mint a zenétől, lett író és zenész élete végső perczéig.

1830. novemberében visszajövéen Pestre, még hátra levő jogi tanulmányait bevégezte ugyan, s két év múlva ügyvédi oklevelet is nyert; de nem cliensek csoportosításán, hanem egy művészi lap szerkesztésén jártatta az eszét, egy olyan lapon, mely az akkori viszonyok közt a szépirodalmi, s művészi igényeknek megfeleljen. Az eszme a *Regélő* s *Honművész* iker lapokban valósult meg, 1833. április havában küldetvén szét annak első számai.

Ugyanez év nov. 15. a tudományos akadémia levelező tagjául választatott.

1837-ben a nádor kinevezte a muzeum számára megvett Jankovics-féle könyvtár bizottsága jegyzőjeül. Továbbá jul. 26-án a nemzeti színház zeneügyei igazgatójául választott, mely hivatalát azonban csak decz. 17-ig viselte; szept. 17-én pedig a budapesti *hangászegyesületnek* nevezett társaság titkára lett. E társulat végre 1840. febr. 16. nyilvános énekiskolája igazgatásával bízta meg, melyből a *hangászegyleti*, vagy ma már *nemzeti zenede* alakult.

Előrebocsátván ez élettörténelmére vonatkozó adatokat, most áttérek írói és zenészi működésére.

III.

Álljanak itt saját szavai, melyekkel irodalmi dolgozatai sorát nyitja meg. » A magyar nyelv iránt, minthogy anyanyelvem ez vala, mindenkor különös vonzalommal, s előszeretettel viseltetvén, magyar könyvek voltak olvasmányaim első kedvenczei.«

Először szinmű fordítmányokkal lépett nyilvánosság elé.

Egyike ezeknek 1813-ból a *Hárfás leány* szomorujáték öt felvonásban; továbbá 1814-ből a *Kinzó torony* színjáték három felvonásban, melyhez eredeti dalokat szerzett és alkalmazott zenekarra; 1815-ből az *Ujesztendei ajándék* vigjáték egy felvonásban. Ezek sajtó útján nem láttak ugyan világot, de amaz időkben Budapesten a *Rondella* városi színházban, aztán Fehérvárott s más helyeken is szoktak előadatni.

A latin közmondás *docendo discimus* kétségkívül a 13 évig neveléssel foglalkozóra nagy befolyást gyakorolt. Annnyival inkább, mert nemcsak tanította a nevelés körébe tartozó tárgyakat, hanem azok mindenikéből latin, magyar és német nyelven egy-egy tankönyvét dolgozott. Ily nemű dolgozatait szintén nem tette közzé, de kéziratai közt megőrizte.¹⁾

Ugy látszik, hogy nyomtatásban megjelent első kísérletei 1824-ben Kulcsár *Hasznos mulatságaiban* indultak meg részint névtelenül, részint R. G. (Rothkrepf Gábor) vagy Verbegyi aláírással; mert a Mátray nevet csak 1837 vége felé vette fel.²⁾ E dolgozatai rövid közlemények, népszokások, életrajzi vázlatok. Különös figyelemmel kíséri a még akkor csak táncz-zene terén művelt nemzeti zene, s magyar dalok újabb terményeit, meleg részvéttel ajánlván azok mindenikét a közönség figyelmébe, mint megannyi tényezőit nemzeti haladásunknak.³⁾

1825. folytán munkásságának tágabb tér nyilott a *Tudományos gyűjtemény* hasábjain. Itt a főbbieken kívül még egy rovatot kezdett az újabb magyar könyvek, s a hazánkkal foglalkozó idegen nyelvűek ismertetésére.⁴⁾ A zeneművek rovatát *Szép mesterségek* cím alatt folytatta, még pedig tisztán nemzeti irányban, mit Teleky Ferencz grófnak a *Hebe* 1825. évfolyamában megjelent *Huszár dalára* írott sorai is eléggé igazolnak: » . . . muzsikája kitől van? — így ír Mátray — nincs oda téve; de megbocsásson ennek szerzője, ha arra bátorodom figyelmetessé tenni, hogy a huszárdal magyar dal, nem pedig német $\frac{6}{8}$ részű nótát érdemlett volna.« Idéztem e sorokat, mint amaz időkben eléggé jellemzőket.⁵⁾

Ily kezdet után végre 1828-ban szintén a *Tudományos gyűjtemény* lapjain a zene történelmével lépett fel, melynek

Magyarországra vonatkozó részében, noha minden reflexió és irány nélkül, kizárólag a történelem útján kezdettől fogva kimutatható régi dalnokok, s a korában élt zeneművészek és megjelent zeneművek száraz sorozatát állítja össze, de nemzeti művészetünk történelmének sok tekintetben kipótolhatlan szolgálatokat tett.⁶⁾ Nem említve másnemű kisebb dolgozatait,⁷⁾ a zene elméletére s történelmére vonatkozó anyagokat, ezek után 1832—33 folytán újra feldolgozta encyklopaediai modorban a *Közhasznú ismeretek* számára.

E foglalkozásával egy időre esik a *Regélő* s *Honművész* megindítása. Tudjuk, hogy e testvér-lapok keletkezése előtt az író milyen nehezen hozhatta nyilvánosság elé szellemi termékeinek csekély részét valamely gyűjteményben, zsebkönyvben, vagy, ha épen sikerült, önállóan. Lassu szellemi közlekedés zsibbasztólag hat az írói tevékenységre, késlelteti a közműveltség fejlődését, holott az üresen töltött évek egyesek és nemzetek életében egyiránt kipótolhatlanok. Nagy Széchenyink hatalmas szavára nemzetünk minden rétege új életre ébredvén, s a tudomány és művészet, gazdaság és ipar terén vezér és közmunkás lelkesedve sorakozván, mulhatlan szükségünk egyike volt, egy közlönyt nyitni nemzetiségünknek, mely nemzeti irányban elől haladjon, utat törjön, s tért nyisson a tisztán nemzeti irodalommal foglalkozók tevékenységének. E nem csekély s messze kiható feladat megoldására vállalkozott legelső szépirodalmi lapunk a *Regélő* és *Honművész*.

Míntha most is látnám Mátrayt az általa, s mások által is akkor még *Halpiarcsnak* nevezett Háltér 4. számú házában szerkesztői asztala mellett, midőn előfizetőihez az alábbi sorokat írta: »Hálás köszönetemet nyujtom ez alkalommal ama számos honleányok és hazafiaknak, nem a magam, hanem kedves nemzeti nyelvünk nevében, kik a két magyar hazából és annak rokon tartományaiból vetekevedve siettek ezen első magyar szépművészeti folyóírás létesítését kegyes ápolásukkal eszközölni. Hogy pedig lássa a tisztelt haza, mily tűz lobog lelkes leányainak is a honi nyelv terjedését óhajtó szép keblökben, im! közlöm mélyen érzett hálám emlékeül azoknak becses és örök tiszteletre méltó neveiket.«

A lap előfizetési összege következő volt: az első három évnegyedre (minthogy ápr. 1-jén indult meg) *Regélő* és *Honművész* Budapesten boríték nélkül: 4 frt 48 kr., borítékkal 5 frt 24 kr.; postán 6 frt. Az előfizetők száma 703; ezek közt nő 184.

A nők fontos hivatását senki sem hangsúlyozta melegebb szavakkal, mint Széchenyi; de ezt amaz időkben alig fogta fel valaki helyesebben, mint Mátray. Hogy, mint főnebb idéztem, szavait különösen a nőkhez intézte, erre nem előfizetők hajhászása indította — mint napjainkban feltehetnők — hanem a meggyőződés, hogy a mely nemzet leányai elkorcsosultak, annak napjai megszámlálvák. Igazolják ezt a *Regélő* és *Honművész* hasábjai közt újabb dolgozatai, s főképp egy állandó rovat, melyet kitünő honleányaink emlékének szentelt, kik a legrégibb idők óta napjainkig a tudomány és művészet terén, házi körükben, a társaséletben, sőt — mert fájdalom, öscink elég ilyen időt éltek — véres küzdelmekben mint hősnők feltűntek.⁸⁾ Nem lehet kétségbe vonni, hogy e törekvése üdvös hatású volt a közönségre, sőt költőinket is figyelemre ébresztette.

A *Regélő* első számát *Soproni kádárlegény* című népmonda után dolgozott beszélylyel nyitotta meg, mely nemben még négyet irt.⁹⁾ Több gondot fordított azonban másnemű czikkek, népszokások, zene, színészet stb. rovataira, melyek közt első helyen említendő a magyar ipar minden ágának történelmi áttekintése Sz. István korától 1830 ig.¹⁰⁾

Ily irányban tartotta fenn a lapokat 1841. jun. végéig. Hogy ekkor a további szerkesztéssel felhagyott, két okát adhatjuk. Egyik: mert aránylag nemhogy anyagi hasznot hozott volna, de költségvetését alig lehetett fedezni. Mindjárt a II. évfolyam előszavában így szól: » . . . Elérheti-e ezen folyóirat ama hazafiságos czélt? . . . igaz ugyan, hogy az eddig nyújtott segedelem még elégtelen volt ily költséges intézetnek szilárd fenállhatására; de ezt csak a vállalat ujságának lehet inkább tulajdonítani, mint részvétlenségnek. Épen ezen előtekintetből készült el a *Regélő* alapítója arra, hogy első esztendőben minden jutalom nélkül, sőt saját pótlása által eszközölt áldozatok mellett adja ki e folyóiratot.« Ez tehát

egyik oka a lapok megszűnésének. A másik, mert az utána keletkezett szépirodalmi lapok egyfelől a különben is csekély számu előfizetőket megapasztották; másfelől Bajza, Vörösmarty, Toldy, Erdélyi mint utódai, szellemileg tulszárnyalván, fölöslegessé tették.

IV.

Áttérek most zenészeti működésére.

Először is gyermekkorára vonatkozva álljanak itt saját szavai: »Kedvező zenetehetségeim már kisdéd koromban kezdetek mutatkozni. Atyám utmutatása mellett kezdém azokat gyakorlani klaviron. 1808-ban külön tanítót fogadott, kinek segedelmét azonban csak hat hónapig éldeltem. Ezután önmagam tökélyesítém magamat a klavir-játszásban. A nevezett év őszén az ájtatos iskolák igazgatója (Aigll Glycer) Pesten ugyancz intézeti zeneiskolába vezetett, s itt az éneklésre ingyen taníttatott. Itt nyerém tulajdonképen hangászati műveltségemet mind az éneklés, mind egyéb hangműszerek, s általján a zenészet ismeretében, melyet később a general bassus tanulása tökélyesített.«

Eddig Mátray.

1809-ben már egy magyar (lassu és fris) zeneművet irt vonós hangszerekre, s mint első művét hála jeléül a fenebbi kegyesrendi igazgatónak ajánlotta.

1812—13-ban a pesti magyar színész társaság számára *Cserni György* dalos színműhöz ő irta a zenekart, részint eredeti, részint ismeretes dallamokra. Így a *Tündér álma* zenéjét.

1814—16-ban több serenadot dolgozott négy és öt hangszerre, melyek azonban az előbbiekkal együtt elvesztek.

1815-ben az egyházi téren tett kísérletet egy *veni sancte*-val egész zenekarra, mely a kegyesrendieknél elő is szokott adatni.

A következő évben egy magyar gitár-iskolát irt (Bartolazzi után) mely amaz időkben, mikor költőink e hangszertől hagyományszerűleg még el nem tudtak válni, s a működvelő világban is othonosabb volt mint a zongora, épen nem lehetett fölösleges.

Ezekén kívül még sok kiadatlan művet irt, melyek kö-

zöl kiemelendő a *rémalakok karéneke* Vörösmarty Árpád *ébredéséhez*, a nemzeti színház megnyitása ünnepélyére. De bármilyen sokféle irányban foglalkozott, most az egyház terén, majd a színészet körében, most táncz-zenével, majd német dalok szerzésével, legfőbb törekvése, melynek mindent feláldozott, a magyar nemzeti zene művelése volt, miről önéletíratában is következőleg emlékszik: » . . . a nemzeti magyar zenéhez kisdéd koromtól fogva mindég szenvedélylyel viseltetem. Innen van, hogy a nyomtatásban megjelent magyar nótáknak és a magyaroktól, vagy idegenektől szerzett, de magyarokat érdeklő hangműveknek nagy részét megszerzém magamnak.« Igazolja e szavait egész élete; de igazolják már 1841-ig nyomtatásban is megjelent, nagyobbára magyar stílusú művei.¹¹⁾

V.

Eddig terjednek életrajzi adatai, emlékezvén a főnebbiekben kívül még néhány kéziratban maradt irodalmi dolgozatáról is. Ezek közül kiemelendők: *A budai magyar játékszínhépző iskolának terve* 1835-ből, mely átadatott másod alispán Földváry Gábornak. Továbbá *egy helyes magyar opera felállításának módjai*, melyet 1837. aug. 10. nyújtott be a színházi igazgató választmányának. Végre, szintén 1837-ből *a magyar színészet története Pesten*, melyet Jankovics Miklós szándékozott volt kiadni a nemzeti színház megnyitása alkalmával késztendő emlékpénzekkel.¹²⁾

VI.

1837-ben Horvát István ajánlatára a Jankovics-féle könyvtári bizottság jegyzőjeül neveztetvén ki, egészen új térre lépett, melyen részint tollnoki, részint ideiglenes segédőri minőségben napi díj mellett folytonosan működött a muzeum érdekében, míg 1846. jan. 28. Széchenyi Lajos gróf ajánlatára kineveztetett muzeumi könyvtárnokká.

Itt kezdődik életének második korszaka.

Ez idők óta nem látjuk ugyan többé a szépirodalom terén, de annál szorgalmasabb lakója lett a könyvtárnak, annál buzgóbban dolgozott a nemzeti képcsarnok érdekében, s

kedvencz intézete — a hangász egyleti zenede — ügyeiben. Ezek mindenikének teendői oly bokrosak s folytonosak voltak, hogy ha kívülök egyebet nem tett volna is, kiérdemelte a közelismerést.

Mindjárt 1846-ban fontosabb teendői voltak, Horvát István előde hagyatékának lajstromozása, mely nyomtatásban is megjelent. Továbbá a Pyrker-képtár művészi leírása, mely e nemben ismét irodalmunk első termékének mondható.¹³⁾

A könyvtárt illetőleg legyen elég megjegyezni, hogy a Széchenyi könyvtárt csak egy szolga segélyével szállította a muzeumba, s itt, úgy szólva, egy maga rendezte. Mindemellett időt szakasztott más nemü dolgozatok írására is, melyek legnagyobbára a történelem körébe tartoznak. Ilyen a muzeumról írott naplója, vagy *Muzeum korszakai*, melyet 1849-ben kezdett s 1868-ban adott ki, melyben érdekes részletességgel sorakoztatja a muzeumi eseményeket, különös tekintettel a forradalom alatti viszontagságokra. Már a negyvenes évek előtt állandó teendőinek egyike volt a hangversenyi előadások szövegkönyveinek fordítása és a hivatalaival kapcsolatos, sok időveszteséggel járó, száraz évkönyvek írása, mely utóbbiakat a zenede részére magyar és német nyelven kellett szerkeszteni. Ezek a negyvenes éveken innen a műcsarnokéival még szaporodtak ugyan, de Mátray nem teljes önmegtadadással hanem szeretettel kezelte a sokakra nézve lélekölő munkát; örömmel számolt a nyilvánosság előtt, kimutatván nemzetünknek a művelődés eme tércin tett évenkénti haladását.¹⁴⁾

Sőt nem említve kisebb zeneköltői kísérleteit, két nagy vállalatához is kezdett: a régi históriás énekek, s ezek közt Tinódi dallamai megfejtéséhez és népdalaink egyetemes kiadásához. Az elsőt az akadémia megbízásából terjedelmes történelmi s más magyarázó jegyzetek kíséretében végre is hajtotta; de a népdalok egyetemes gyűjteményéből, fájdalom! — részvéltlenség miatt csak három füzet jelenhetett meg magyar és német nyelven 94 dal tartalommal.¹⁵⁾

VII.

Im, ezekben rövid szemlét adtam a megboldogult munkás életének, s úgy szólva számba vettem a nemzet örök-

ségét. Most azt hiszem, nemhogy zavarnám, sőt emelni fogom a kegyeletnek e perceit, ha még egy pillantást vetek sokfelé elágazó működésére.

A nemzetek kiváló férfiai kezdettől fogva egy-egy láncszemét képezik a közművelődésnek. A tudósnak és művésznek meg van ugyan a maga egyéni belértéke, s e tekintetben tudós és tudós, művész és művész közt igen nagy lehet a különbség, de az előbbi hasonlat szempontjából, egyik láncszem feltételezvé a másikat, azt hiszem nem állanak rangfokozatok. Mert mindenki megtette kötelességét: a vezér utat mutatott, a munkások utat törtek, s e szerint a munkások napszámosai ugyan a nagy szellemeknek, de egyszersmind létök alapjai. A nagy szellemek a hagyomány és mondák által mithosz alakokká magasulnak; a köznapi munkás jellemvonása ernyedetlen szorgalom és szellemi halál, mely rendszerint már életében műveire szokta tenni szemfedelét, csak a műtörténelem, vagy a könyvtárnok laistroma jelölvén sirját egy rövid sorral. E feltűnő különség ellenkezni látszik ugyan főnebbi állítással, mind a mellett, legyen szabad ismételnem, hogy egyiket a másik rovására nem lehet tulbecsülnünk.

Ily értelemben Mátrayt az idők és körülmények az utóbbi csoport munkásai közé sorozták. Részletesen előadtam már sokoldalu munkásságát a Széchenyi nagy szelleme által ébresztett mozgalomban. E tekintetben igaz, hogy nem követte Seneca bölcs mondatát: »*non multa, sed multum*» de akkori viszonyainkból ez önként következett; sőt a szaktudós napjainkban is nem egyszer szorul valamely idegen szak kegyelmeire. Mátrayt főleg az jellemzi, hogy csaknem minden térnek kezdője volt; igen sok munkájával uttörő, melyen aztán mások nagyobb szerencsével haladtak. Nem lévén e percekben a maga helyén dolgozatai részletezésébe bocsátkozni, csak általánosságban jegyzem meg, hogy ámbár szorgalma jó gyümölcsöket termett, sőt vannak maradandó becsü munkái, melyeknek a történelem hasznát veendi; de már életében meg kellett érnie ama sorsot, mely legtöbbeket, s csaknem kivétel nélkül épen a kezdőket szokta érni:

Mátrayt minden téren túlszárnyalták.

Kezdő volt a szépirodalom terén mint lapszerkesztő,

kezdő volt a zene terén mint elméleti író és műbölcsész; csaknem kezdő a muzeum könyvtárában; egészen kezdő egy zene-tanintézet szervezésében; de bármely oldalról tekintsük: amaz idők viszonyai közt teljesen megfelelt az igényeknek; s hogy túlszárnyalták, ez mint kezdőnek éppen egyik nagy érdeme. Túlszárnyalták a munka terén, de nem a magyar nemzetiség szeretetében. Nem is lehetett, hogy az, ki minden betűjét, minden hangjegyét nemzetiségünk emelésére szentelte, annak szeretetében túl hagyta volna magát szárnyaltatni.

Ezért Mátrayt nem üldözték ama szenvedélyek, melyek elévülés esetén az irodalom s művészet némely veteránja álmaikat nyugtalanítják; nem ismerte a gyakran végletekig menő féltékenységet; senkivel sem kezdett önérdék sugallta tollharcot; nem tolakodott előtérbe, hanem szerényen visszavonult; örömmel adott helyet egy újabb nemzedéknek, s évkönyveiben örömmel vette számba az újabb vívmányokat.

Tehát nem folytatván polémiaikat, türelmes, békeszerető volt; sőt vállalataival szemben is megszokván a közönség részvétlenségét, általában mindennel ki tudott engesztelődni, egy körülményt kivéve, mely legkedvesebb gyermekére, büszkeségére, a nemzeti zenedére vonatkozik. Említettem, hogy ez intézet az ő fáradhatlan szorgalmának credménye. Mindjárt kezdetben oly alapokra akarta építeni, melyeken országosan kihasson a magyar nemzetiségre; mert belátta annak szükségét, hogy a magyar fajt zeneileg is nevelni kell, különben az idegen elemek hullámai e téren elsodorják; belátta, hogy a magyar nemzeti zene egykor leendő felvirágzása csak is a magyar faj által eszközölhető. Ezért nemcsak Budapest közönségét, hanem az egész országot önkéntes adakozásra szólította fel; de egyedül Pozsega adózott 20 pengő krajczárral. Ez fájt Mátraynak, s hogy nem tudta elfeledni, bizonyítják évkönyvei. Mind e mellett a közöny el nem csüggesztette, hanem türelemmel és okossággal az énekiskolát végre is nemzeti zenedévé alakította, mely nem lett ugyan olyan országos, minő lehetett volna, de országosan hatott. A hatvanas évek elején a kezdetben német ajku intézetet már magyar nemzeti szellem lengé át, főleg a magyar szavalati tanszak hozzájárultával, mely célra Mátray, mint e szak tanára, egy tan-

könyvet is dolgozott. Ez volt utolsó nagyobb műve; s ezzel is első levén, látnia kellett, hogy megint túlszárnyalják.

És most nincs több mondani valóm, tek. Akadémia! mint hogy a hosszú pálya végén fáradtan félrevonult csendes öreg végre 1875. folytán, mint muzeumi könyvtárnok nyugalmaztatott kir. tanácsosi ranggal. Nyugalmaztatásával megint kibékült volna, csak hogy a muzeumban várhassa be végperceit. De távoznia kellett e helyről, s mind a mellett, hogy a nagy-kátai néptanító fia mint királyi tanácsos lépett le a nyilvánosság teréről, úgy fájlalta e távozást, mint ha az országból száműzetett volna.

Igy hát pályatársai mindenütt túlszárnyalták, az egy nemzeti zenede kivételével. Itt, e szép virágzásnak indult, hogy ugymondjam, családi körében töltötte hátra levő napjait. Nem lehetett sok ezek száma; perczei meg voltak már számlálva, s jul. 17. nem pályatársai szárnyalták túl, hanem túlszárnyalta a halál angyala.

Legyen sok ily derék és szorgalmas munkása a magyar nemzetiségnek.

MÁTRAY IRODALMI S ZENÉSZETI DOLGOZATAINAK J E G Y Z É K E.

¹⁾ *Kéziratban maradt paedagogiai munkák:*

- Magyarország rövid hazai története. 1818.
- Synopsis Geographiae. Két kötetben.
- Themata exercitiorum. Négy kötetben.
- Doctrina Christiana. Egy kötetben.

²⁾ A Széchenyi Lajos gróf magán kápolnája számára »Különbféle ájtatos énekek«, (»Verschiedene fromme Lieder«) czíme alatt 1840. Sopronban megjelent gyűjtemény több versét 1822—30. közt Mátray fordította német eredetiből, névtelenül. Ezek közt: »Isten! ki menyben lakozol« német szövege Széchenyi Lajostól. Egy másik hymnusz: »Jőjj uram! erősítsd szívem« eredetije Batthyáni Miklósné, szül. Széchenyi Francziska grófnőtől egy Mozart-féle melodiára. Továbbá egy Máriaczelli *Salve regina* »Idvez légy ég királynéja, ó Mária!« S végre »Isten-nél van a cél« Széchenyi Lajos eredetije után.

³⁾ *A Hasznos mulatságokban megjelent czikkei:*

- Rózner váczí születésü, s Pesten nevelkedett tenor-dalnok rövid élete. R. G. 1824. évfolyam. I. félesztendő, 173. lapon.
- Baczkó világtalan professor rövid említése. 1824. évfolyam. I. félesztendő. 176. lapon.
- Rossini Joachim életirata. R. G. 1824. évf. I. félesztendő. 209. l.
- Pütkösdí király a csepregi lófuttatáson. (E népszokás — mint megjegyzi — általa hozatott először nyilvánosságra). 1824. évf. I. féleszt. 258. lapon.
- Magyar nóták Csermáktól. 1824. I. félév. 163. l.
- Magyar nóták. 1824. I. félév. 191. l.
- Magyar muzsikának új példái. 1824. I. félév. 380. l.
- Magyar nóták. 1824. II. félév. 25. lap.
- Nemzeti muzsika. 1824. II. félév. 289. l.

⁴⁾ E czim alatt:

- Magyarok által, vagy idegenektől hazánkat illető külföldi nyelven írott könyvek ismertetése. Tudományos gyűjtemény. 1825. IV. kötet. 108. l. Verbegyi név alatt. 1826. I. kötet. 1827. VII. kötet.

⁵⁾ Tudományos gyűjtemény. 1825. VI. kötet. 72. lap. Verbegyi.

⁶⁾ *A muzsikának közönséges története.* Rothkrepf Gábortól. Tud.

gyűjt. 1828. VI. és X. köteteiben. Folytatása 1829. évf. II—III. köt. 1830. évf. IV. köt. 1832. évf. VII.—VIII. köt. Összesen 200 lap terjedelemben.

7) A Tudom. Gyűjtemény 1827. folyamában Széchenyi Juliánna grófnő. 1831. VI. köt. dr. Kiss József emléke.

8) *Névszerint az alábbi életiratok :*

- Szentgyörgyi Czeczilia. Regélő. 1833. I. köt.
- Kanizsai Dorottya. Regélő. 1833. I. köt.
- Báthory Zsófia. Regélő. 1833. I. köt.
- Székely Klára. Regélő. 1833. I. köt.
- Szagani Margit (Bánffy Miklósné). Regélő. 1833. I. köt.
- Pathóczy Zsófia. Regélő. 1833. I. köt.
- Báthori Anna. Regélő. 1833. I. köt.
- Frangepán Kristófné. Regélő. 1833. I. köt.
- Ország Ilona. Regélő. 1833. I. köt.
- Edua kun herczegnő. Regélő. 1833. I. köt.
- Szécsy Mária. Regélő. 1833. II. köt.
- Dobozy Mihályné. Regélő. 1833. II. köt.
- Báthory Erzsébet. Regélő. 1833. II. köt.
- Szigetvári hős asszony. Regélő. 1833. III. köt.
- A magyar asszony katona. Regélő. 1833. III. köt.
- Egri hős asszonyok. Regélő. 1833. III. köt.
- Mária Anna Károlina Pia. Magyarország ifju királynéja. Regélő. 1834. I. köt.
- Lázár Borbála és Baróthi Katalin. Regélő. 1834. I. köt.
- Kornis Katalin csikszéki leány elszánása. Regélő. 1834. I. köt.
- Ditroi Székely asszony. Regélő. 1834. I. köt.
- Kassai hős asszonyok. Regélő. 1834. II. köt.
- Veszprimi hős asszony. Regélő. 1834. II. köt.
- Kőszeghi hős asszonyok. Regélő. 1835. I. köt.
- A hős magyar leány. Regélő. 1835. I. köt.
- Mária Dorothea. Magy. orsz. nádornéja. Reg. 1835. II. köt.
- Attila feleségei. Regélő. 1836. I. köt.
- Gizela Sz. István felesége. Regélő. 1836. I. köt.
- Első Mária magyar királyné. Regélő. 1836. II. köt.
- Mária Christierna. Báthory Zsigmond hitese. Regélő. 1836. II. köt.
- Tudós magyar asszonyok. Honművész. 1833. II. köt. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. számaiban. Ez ismertetést 1829-ig hozván, Takács Éva munkáival végzi.

9) *Beszélyek s hasonneműek.*

- A soproni kádárlegény. Regélő. 1833. I. köt. 1. szám.
- Egy angolyné a comói bérczek banditái között. Regélő. 1833. I. k. 20. 21. szám.
- Uj év napján. Regélő 1834. I. köt. Névtelenül.
- Lord Howt. Regélő. 1834. I. köt. Névtelenül.

- A megsebesült. Regélő. 1834. I. köt. Névtelenül.
- ¹⁰⁾ *Vegyes tartalmuak.*
- Magyar szorgalom és mesterségek rajzolatja. Honművész. 1833. évf. I. köt. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. számaiban. II. köt. 28. 29. 30. 39. számaiban.
- A luxori obelisk. Honművész. 1833. III. köt.
- Rókvadászatok Fótton. Honművész. 1833. III. köt.
- Közlemények Clair Ignácز gymnasticai intézetéből. Honművész. 1836. I. köt.
- Válasz Bajza úrnak a Honművész színi kritikáiról irt néhány szavára. Honművész. 1836. I.
- Németországi színházak. Honművész. 1836. II. köt.
- Párisi theatrumok. Honművész. 1836. II. köt.
- Londoni theatrumok. Honművész. 1836. II. köt.
- Olaszországi theatrumok. Honművész. 1836. II. köt.
- Játékszíni római szokások. Honművész. 1836. II. köt.
- Francia theatrumok. Honművész. 1836. II. köt.
- Virág Benedek. Honművész. 1836. II. köt.
- Kisfaludy Károly. Honművész. 1836. II. köt.
- Malibran Mária Felicia. Honművész. 1837. I. köt. 15. sz.
- Magyar színészet történetéhez. Honművész. 1837. I. köt.
- Kupeczky János (festész). Honművész. 1837. II. köt.
- Töredékek a magyar színészet történetéhez. Honművész. 1837. II. k.
- Pestbudai hangszegyesület története. Honművész. 1838. I. köt.
- Liszt Ferencz. Honművész. 1839. I. köt.
- Sz. Simon és hívei. Regélő. 1833. I. köt.
- A nádor ispán és országbíró hiteseiknek foglalatosságaik a magyar királynék koronázásakor. Horvát István latin munkáiból. Regélő. 1833. I. köt.
- Bihari leányvásár. Regélő. 1833. I. köt.
- Tivoli. Regélő. 1833. I. köt.
- Értekezés a rejtvényről. Regélő. 1833. I. köt.
- Niger folyóvize Áfrikában. Regélő. 1833. II. köt.
- Áfrikai utazás. Regélő. 1833. II. köt.
- Északamerikai rajzvonatok. Regélő. 1833. II. köt.
- Otaheiti és a Sandvich szigetek. Regélő. 1833. II. köt.
- Senegalpárti kunyhó. Regélő. 1834. II. köt.
- Árva vára. Regélő. 1834. III. köt.
- Amerikai rajzvonatok. Regélő. 1834. III. köt.
- Az üres szék. Regélő. 1834. IV. köt.
- Jó Guzman. Regélő. 1834. IV. köt.
- I. Ferencz. Regélő. 1835. I. köt.
- I. Ferdinand. Regélő. 1835. I. köt.
- John Toowsend. Regélő. 1835. I. köt.
- Trencsin. Regélő. 1835. I. köt.

- Töredékek egy philhellen zászlóalj történetéből. Regélő. 1835. II. köt.
- A Széchenyiek. Regélő. 1835. II. köt.
- Zumalaiarreguy. Regélő. 1835. II. köt.
- Fetz Ali Knurr. Regélő. 1835. II. köt.
- Eszterházyak. Regélő. 1836. I. köt.
- Fitzgerald Arthur. Regélő. 1836. I. köt.
- Attila. Regélő. 1836. I. köt.
- Egy jelenet a párisi bérkocsisok csapszékében. Regélő. 1836. II. köt.
- Visegrád. Regélő. 1836. II. köt.
- Coburg Kohári herceg. Regélő. 1837. I. köt.
- József cs. k. főherceg. Regélő. 1837. I. köt.
- Pestvármegyei lakosok. Regélő. 1837. I. köt.
- Bács vármegyei lakosok. Regélő. 1837. I. köt.
- Fraknó vára. Regélő. 1837. I. köt.
- Kelemenick Tótországban. Regélő. 1837. II. köt.
- A Telekyek. Regélő. 1837. II. köt.
- Victoria Alexandrina, angol királynő koronáztatása. Regélő. 1838. II. köt.

¹¹⁾ *Nyomtatott és kéziratban maradt zeneművek.*

- Was betrübst du dich meine Seele. Megjelent Bécsben, 1819. Széchenyi Ferencz gróf költségén. Eredeti latin szövege a XXIV. Zsoltáré.
- *Magyar nóták* fortepianora : *Pannonia, Hunnia, Flora*, főcímeik alatt. Összesen 10 füzet. Megjelentek Bécsben, 1826—30 közt. Mechetti Péter és Czernyi József műárosoknál.
- *A magyar dalos* fortepiano mellé alkalmazott eredeti énekei. 1. füzet. Bécs, 1829. Mechetti Péternél.
- *A nemzeti dalnok* énekes gyűjteménye fortepiani kísérettel, két füzetben. 1834—35. Pesten saját költségén.
- *Pesti tárogató*. Magyar nóták gyűjteménye. Három füzetben. 1834—36. Saját költségén.
- Varázshangok a Szerailból. A nagy urnak három kedvencz darabja. Forte pianora. 1835. Pesten saját költségén.
- Huszonegy magyar dal, részint egyes énekszóra fortepiano kísérettel, részint négy énekszóra kíséret nélkül. A versek Kisfaludy Sándor és Károly, Teleky Ferencz gróf, Fáy András, Döbrentei, Kis János, Berzsenyi, Szemere, Kölcsey, Szenvey, Szathmáry, Bárány, Szentmiklóssy, Bajza, Szerényi munkáiból. (Kiadatlan).
- Egy török dal német szöveggel, 4 szolamra, huros hangszer kísérettel. (Kiadatlan).
- Das Vaterland. Dal három szolamra, zongora kísérettel, szövege Széchenyi Károlytól. (Kiadatlan).
- Mein Lebewohl. Magándal, fortepiano mellett. 1828. Somogyvárott. (Kiadatlan).
- Magyar népdalok gyűjteménye melodiáikkal együtt hangjegyekre írva. (Kiadatlan).

- Steineröthel Ländler. 1828. Cotillons Walzer, Szécsenyi Lajos gróf románca után 1828. Jäger deutsche. 1829. (Kiadatlan).
- Magyar nóták fortepianóra. 1831—32. Folytatása a Pannonia, Hungaria és Flóra füzeteknek. (Kiadatlan).

¹²⁾ *Kéziratban maradt irodalmiak.*

- A budai magyar játékszínképző iskolának terve. 1835.
- Egy helyes opera felállításának módjai. 1837.
- B. Mednyánszky Alajos vágvi utazásának fordítmánya 1833—35.
- Emlékmondások gyűjteménye két kötetben, ily czim alatt: »Kézi könyv, melybe némely nevezetes írónak s más egyebeknek jeles, vagy emlékezetre méltó mondásaik feljegyeztettek Rothkrepf Gábor által.
- Emlékmondások nagyobb gyűjteménye; kötetlen lapokra írva s a szerzőkre beosztva.

¹³⁾ *Nyomtatásban e czim alatt:*

- Pyrker János László egri pátriarcha-érsek képtára a magyar nemzeti muzeum képcsarnokában. Irta Mátray Gábor. Pesten, 1846. kis 8. 105. lap.
- Ugyanennek második bővített kiadása. Pest. 1851.
- Ugyanez német fordításban. Pest, 1851.

¹⁴⁾ *Évkönyvek:*

- A magyar nemzeti muzeum korszakai. Pest, 1868.
- Verzeichniss der Mitglieder des Pester und Ofner Musikvereins im Jahre 1836—37. Pest 8°. 8 lap.
- A pestbudai hangászegyesület kormányzó bizottságának jelentése. (Egy füzetben magyarul és németül). Pest, 1837. 8.-rét 7 lap.
- Ugyanez 1838-ra. 8.-rét. 18 lap.
- Ugyanez 1839-re. 8.-rét. 19. lap.
- A pestbudai hangászegyesület igazgatása alatti nyilvános énekiskola szabályai és első alapítóinak névsora. (Magyarul és németül egy füzetben.) Pest, 1840. 12.-rét. 45 lap.
- Ugyanez 1841-re 60 lap. 1842-re 106 lap. 1843-ra 78 lap. 1845-re 71 lap. 1846-ra 88 lap. 1847. 82 lap. sat. sat.
- Az 1836. évben alapított pestbudai hangászegyesület szabályai. Pest, 1841. 8.-rét 15 lap.
- Statuten des im Jahre 1836. begründeten Pester und Ofner Musikvereins. Pest, 1841. 8°. 16. lap.
- A pestbudai hangászegyesület nyugpénz-intézetének alapszabályai. Pest, 1841. 8.-rét. 17 lap.
- A pestbudai hangászegyesület igazgatása alatti nyilvános énekiskola növendékei. Pest, 1841. 8.-rét 7 lap.
- A nemzeti képcsarnokot alakító egyesület évkönyve, 1845—1851-re. I—VII. év. Szerkeszté Mátray Gábor egyleti titoknak. Pest, 1851.
- Ugyanez. Második korszak. VIII—XVII. év. 1852—1861. Pest, 1862. 8.-rét. 91 lap.

- A magyar nemzeti muzeumban létező nemzeti képcsarnok ünnepélyes megnyitása. 1851. szept. 8. Leirta Mátray G. egyesületi titkár. Pest, 1851. 8.-rét. 23. lap.
 - ¹⁵⁾ *Végyes tartalmuak:*
 - Ünnepélyes dalok a sz. mise fő részeire. A latin misekönyv szavai szerint magyarra fordítá Mátray Gábor. Pest, 1841. 8.-rét. 4. lap.
 - Emlékbeszéd Horvát István Széchenyi országos könyvtárőr felett, a magyar nemzeti muzeumban. 1847. jun. 13. Irá s felolvasá Mátray G. Pest, 1847. 4.-rét. 16. lap.
 - Krisztus az olajfák hegyén. Ima dalmű. (Oratorium). Zenéjét szerzé Beethoven Lajos. Magyar szöveggel először adatott elő Pesten a nemz. muzeum disztermében. 1860. apr. 1.
 - Mátray Gábor mint a pestbudai zenede igazgatójának két beszéde a szavalati tanszék ügyében. Pest, 1861. kis 8.-rét. 32. lap.
 - Mátray G. mint a pestbudai zenede igazgatójának beszéde a szavalati tanszak ügyében. 1865. jan. 8. Különnyomat a zenede évkönyvéből. (Csak 80 példányban).
 - A Konstantinápolyból legujabban érkezett négy Corvin codextről. Mátray Gábor akad. lev. tagtól. Pest, 1870. Az akadémia kiadványa.
 - Erdélyi tanulók májusi ünnepi dala; négy énekszóra zongora kísérettel, szövegét írta Ompolyi V. Károly a károlyfehérvári főgimnázium igazgatója; 10 darab arannyal koszorúzott dallamát szerzette Mátray Gábor; m. t. akadémiai l. tag. stb. 1859.
 - Dicsének a boldogult szűz Mária szeplőtelen fogantatásáról. Pályanyert szövegét írta Szabó Imre; zenéjét Mátray Gábor. (Melléklet a Religio 50. számához). 1858.
 - Történeti, bibliai és gunyoros magyar énekek dallamai a XVI. századból. A magyar tud. akadémia megbízásából megfejtve közli Mátray Gábor. Pest, 1859. 4.-rét. 152. lap.
 - Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye; rendezé s kiadá Mátray Gábor. I. kötet. 1. füzet. 1852.
 - Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye stb. I. kötet. 2. füzet. 1854.
 - Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye stb. II. kötet. I. füzet. 1858.
 - A rendszeres szavalattan alaprajza. Tankönyvül írta Mátray Gábor. Pest, 1861. 8.-rét. 230. lap.
-

I. Szám. Apáczai Csérei János Barczai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében Szabó Károly r. tagtól. 1872. 18 l.	10 kr.
III. Szám. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. Szabó Imret. tagtól. 1872. 18 l.	10 kr.
IV. Szám. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló Vadnai Károly l. tagtól. 1873. 64 l.	20 kr.
V. Szám. Emlékbeszéd Engel József felett. Finály Henrik l. tagtól. 1873. 16 l.	10 kr.
VI. Szám. A finn költészetéről, tekintettel a magyar ösköltészetre. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1873. 135 l.	40 kr.
VII. Szám. Emlékbeszéd Schleicher Ágost. külső l. tag. felett. Riedl Szende l. tagtól. 1873. 16 l.	10 kr.
VIII. Szám. A nemzetiségi kérdés az araboknál. Dr. Goldziher Ignácztól 1873. 64 l.	30 kr.
IX. Szám. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. Riedl Szende l. tagtól 1873. 12. l.	10 kr.
X. Szám. Adalékok Krim történetéhez. Gr. Kuun Géza l. tagtól. 1873. 52 l.	20 kr.
XI. Szám. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. Riedl Szende l. tagtól 51 l.	20 kr.

Negyedik kötet. 1873—1875.

I. Szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aenejse II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. Brassai Sámuel r. tagtól 1874. 151 l.	40 kr.
II. Szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik dana hangjegye. 1874. 32 l.	20 kr.
III. Szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudományak mive ése hazánkban. Székfoglaló Bartal Antal l. tagtól 1874. 182. l.	40 kr.
IV. Szám. A határozott és határozatlan mondatról. Barna Ferdinánd l. tagtól 1874. 31 l.	20 kr.
V. Szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. Dr. Goldziher Ignácztól. 1874. 42 l.	20 kr.
VI. Szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban 1874-ben tartott nemzetközi gyűléséről. Hunfalvy Pál r. tagtól. — II. A németországi philologok és tanférflak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről. Budenz József r. tagtól. 1875. 23 l.	15 kr.
VII. Szám. Az új szókról. Fogarasi János r. tagtól . . .	15 kr.
VIII. Szám. Az új magyar orthologia. Toldy Ferencz r. tagtól. 1875. 28 l.	15 kr.
IX. Szám. Az ik-es igékről. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 32 l.	15 kr.
X. Szám. A nyelvújításról. Szarvas Gábor l. tagtól. 1875. 25 lap.	15 kr.

Ötödik kötet. 1875—1876.

I. Szám. Nyelvészkedő hajlamok a magyar népnél. Barna Ferdinánd l. tagtól. 1875. 40 l.	25 kr.
II. Szám. A neo- és palaeologia ügyében. Brassai Sámuel r. tagtól. 1875. 48 l.	30 kr.
III. Szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. Barna Ferdinánd lev. tagtól. 1875. 48. l.	30 kr.
IV. Szám. Brassai és nyelvújítás. Ballagi Mórr. tagtól. 1876. 22 l.	15 kr.
V. Szám. Emlékbeszéd. Kriza János l. t. felett Szász Károly l. tagtól. 1876. 40 l.	25 kr.
VI. Szám. Művészet és nemzetiség. Bartalus István l. tagtól. 1876. 35 l.	20 kr.
VII. Szám. Aeschylus. Télyf Iván lev. tagtól. 1876. 141 l.	80 kr.

VIII. Szám. A mutató névmás hibás használata. Barna Ferdinánd 1. tagtól 1876. 15 l.	10 kr.
IX. Szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. Imre Sándor 1. tagtól 1876. 97. l.	60 kr.
X. Szám. Bérczy Károly emlékezete. Arany László 1. tagtól	10 kr.

Hatodik kötet. 1876.

I. Szám. A lágy aspiráták kiejtéséről a zendben. Mayr Aurél- tól	10 kr.
II. Szám. A mandsuk szertartásos könyve. Bálint Gábortól	10 kr.
III. Szám. A rómaiak satirájáról és satirairóikról. Dr. Barna Ignác 1. tagtól	20 kr.
IV. Szám. A spanyolország arabok helye az iszlám fejlődése törté- netében összehasonlítva a keleti arabokéval. Goldziher Ignác 1. tagtól	50 kr.
V. Emlékezés Jakab István 1. t. fölött. Szász Károly 1. tagtól	10 kr.

A HELYES MAGYARSÁG ELVEI

IRTA

PONORI TEWREWK EMIL.

TARTALMA:

I. A nyelv mivoltáról. II. Nyelvünk viszontagságáról. III. Idegen
szavaink. IV. Nyelvérzék és népetymologia. V. Purismus. VI. Neolog-
smus. VII. Mondattan. VIII. A fordításról. IX. A helyes magyarság elvei.

Ára 50 kr.

A magyar nyelvújítás óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata,

tekintettel

az újítás helyes módjára.

Irta

Imre Sándor,

a magy. tud. Akadémia 1. tagja.

TARTALOM:

Bevezetés. — I. Hangtani újítások. — II. Szóragozás. — III. Szóképzés. —
IV. Szófüzés. — V. Stíl.

Ára 1 frt.

Budapest, 1877. Nyomtatott az Athenaeum r. társ. nyomdájában.